

Practijkproeven met Spitskool 1949-1950 en 1950-1951

door

Ir J. Sneep

Inhoud

Inleiding.
De organisatie van de proeven.
Enkele cultuurgegevens.
De uniformiteit.
De spreiding van de planten.
De vroegheid.
De opbrengst.
De neiging tot barsten.
De gevoeligheid voor „randen”.
Samenvatting van de waarderingen van de commissie.
De uitslag.
Beschrijving van de aanbevolen nummers.
Samenvatting.

Inleiding

Bij de teelt van spitskool wordt in Nederland vrijwel steeds tussen 10 en 25 September gezaaid (weeuwenteelt). De planten worden voor de vollegrondsteelt vroeg in het voorjaar uitgeplant, en, afhankelijk van het weer en het ras, van eind Mei tot aan begin Juli geoogst. De grootste aanvoeren vinden meestal plaats van de eerste tot de derde week van Juni.

Vervroeging van de oogst is mogelijk door de planten reeds in het najaar op de definitieve plaats in een bak te zetten en in Maart de bakken weg te halen (de bakken kunnen dan bijv. voor de aanleg van komkommerrijen gebruikt worden). Bij deze teeltwijze begint de oogst, ook weer afhankelijk van het weer en het ras, soms reeds in de tweede week van Mei.

Globaal kan derhalve gezegd worden, dat de aanvoer van spitskool plaats heeft van omstreeks de tweede week van Mei tot omstreeks begin Juli. In de eerste dagen van Juli wordt nog wel enige spitskool aangevoerd, maar deze wordt dan al gauw verdrongen door de vroege ronde wittekoolrassen. De prijzen liggen over het algemeen in het begin van de aanvoerperiode het hoogst. Om deze reden worden in Nederland alleen vroege rassen gebruikt. Verder wordt de eis gesteld, dat de kool niet te veel omblad heeft, omdat vaak combinatieteelten van spitskool met bijv. pronkbonen toegepast worden. De kool moet voorts vast zijn en spits van vorm.

Gezien deze eisen, die in Nederland aan spitskool gesteld worden, zijn in de praktijkproeven alleen die rassen opgenomen, die behoorlijk vroeg en niet te groot van omvang zijn en de gewenste vastheid en vorm bezitten.

Tabel I geeft een overzicht van de mate van geschiktheid voor Nederlands gebruik van een aantal spitskoolrassen.

Een aparte plaats nemen de *Engelse spitskoolrassen* in, die in begin Augustus gezaaid worden en in het veld overwinteren. Deze moeten uiteraard nogal bestand zijn tegen koude en mogen geen neiging tot schieten vertonen. Worden ze in weeuwenteelt beproefd, dan blijken ze laat tot zeer laat te zijn. Verder is het blad enigszins gebobbeld waardoor ze vaak wat aan savoyekool doen

Tabel I.

Geschiktheid van een aantal spitskoolrassen voor Nederlands gebruik.

Ras	Vroegheid	Omvang van de plant	Vorm van de kool	Vastheid van de kool
Eersteling	+	+	+	+
Selectie Proeftuin Sappemeer	+	+	+	+
Express	+	+	+	+
Ossenhart, klein	-	+	+	+
Ossenhart, groot	-	-	+	+
Moyen de la Halle	-	±	+	+
St Jans Spitse	-	-	+	+
Jersey Wakefield	-	+	+	+
Jersey Queen	-	+	+	+
Charleston Wakefield	-	-	+	+
Etampes	-	-	+	±
Bacalan de Rennes hâtif	-	-	+	+
Bacalan Gros	-	-	+	-
Maispitz	-	+	±	+
Suikerbrood (Chou pain)	-	-	-	-
Yorkse fijne	-	-	-	-
Yorkse grote	-	-	-	-
Winningstädter	-	-	±	+
Filderkraut	-	-	±	+

+ acceptabel.

- niet acceptabel.

denken. Voor Nederlands gebruik zijn deze rassen ongeschikt. In deze groep kunnen genoemd worden: Ellam's Early, Flower of Spring, Early Offenham en Mac Ewan.

Tot de groep van de late, enigszins gebobbelde, spitskooltypen kan ook het ras Cape Spitz gerekend worden.

De organisatie van de proeven

In 1949 heeft de N.A.K.-G. ons een lijst verstrekt met namen van groenteselectiebedrijven, waarvan de Spitskoolselecties volgens haar gegevens in aanmerking kwamen om mee te doen in praktijkproeven.

Al deze groenteselectiebedrijven zijn uitgenodigd om aan de praktijkproeven met Spitskool deel te nemen. Uiteindelijk konden in het seizoen 1949-1950 in totaal 13 monsters vergeleken worden op kleihoudende veengrond te Bergschenhoek ten Noorden van Rotterdam (Tuindersbedrijf), op rivierklei te Elst (O.B.) (Veredelingsbedrijf I.V.T.) en op dalgrond te Sappemeer (Gemeente Proeftuin).

In het seizoen 1950-1951 werden deze proeven op dezelfde plaatsen herhaald; de nummers 1, 7, 11 en 12, die in 1950 al duidelijk ongeschikt bleken te zijn voor de Nederlandse teelt, werden niet weer in de proeven opgenomen.

Alle metingen zijn verricht door personeel van het I.V.T. De oogst te Sappemeer werd verzorgd door personeel van de Gemeente Proeftuin, de oogst te Bergschenhoek en te Elst door personeel van het I.V.T.

De wiskundige verwerking van het verkregen cijfermateriaal werd verzorgd door M. Keuls.

De beoordelingscommissie was als volgt samengesteld:

Dr O. Banga (I.V.T.), voorzitter; P. Daams voor de spitskooltelers in de Betuwe; Joh. v. d. Berg, A. J. Bos, P. Roos en J. A. Vonk voor de spitskool-

telers in de omgeving van Rotterdam; P. Bekius, H. J. Geling, J. Hofsteenge, J. Jonker, Ir J. P. Schutter en J. W. Wiechers (Chef proeftuin) voor de spitskooltelers in de omgeving van Sappemeer; D. Barten Jr. en K. Kramer (Jac. Jong), N. Veldhuyzen van Zanten, N. Groot Jzn en P. Groot Jzn (Sluis en Groot), R. Zwaan, J. v. Dok, R. v. Dok en A. Vijn (Rijk Zwaan), J. Lub, F. Nanninga en D. G. Stel (Zwaan en de Wiljes) voor de zaadproducenten; Ir G. T. Grooters, W. Duys, J. Engelen en H. Hoogenboom voor de N.A.K.-G.; Ir H. Burgmans, F. Gooijert en S. J. de Vries voor het Rijkstuinbouwconsulentenschap te Groningen; Ir J. H. M. van Stuivenberg en M. C. R. O. Ancery voor het Rijkstuinbouwconsulentenschap te Kesteren; Ir A. de Zeeuw en A. Markus voor het Rijkstuinbouwconsulentenschap te Naaldwijk; Ir J. Sneep, R. v. Dam, A. Kraai en C. M. Rodenburg voor het I.V.T.

Enkele cultuurgegevens van de proeven

Proef-aanduiding	Plaats	Voorvrucht	Zaaidatum	Plantdatum	Afstand in cm.
P. 50 A	Sappemeer Proef in 3-voud	Spitskool/Pronkbonen	24-9-'49	7-3-'50	55 x 50
P. 50 B	Bergschenhoek Proef in 3-voud + rijtjes	No. 1 t/m 26 Peen No. 27 t/m 52 Aardappel	26-9-'49	10-3-'50	60 x 50
P. 50 C	Elst Proef in 3-voud + rijtjes	Suikerbieten	26-9-'49	14-3-'50	60 x 50
P. 51 A	Sappemeer Proef in 4-voud + rijtjes; de nrs 1, 7, 11 en 12 ontbreken in de proef	Bloemkool met Prei als nateelt	13-9-'50	13-3-'51	55 x 50
P. 51 B	Bergschenhoek Proef in 4-voud + rijtjes; de nrs 1, 3, 6, 7, 8, 9, 11 en 12 ontbreken in de proef	Uien	23-9-'50	13-3-'51	60 x 50
P. 51 C	Elst Proef in 5-voud + rijtjes; de nrs 1, 6, 7, 8, 9, 11 en 12 ontbreken in de proef	Erwten	23-9-'50	16-3-'51	60 x 50

De monsters van de nummers 3, 6 en 9 bleken het tweede jaar een geringe kiemkracht te hebben, waardoor ze ontbreken in P. 51 B en de nummers 6 en 9 ook in P. 51 C.

Van nummer 8 was slechts de helft van de gevraagde hoeveelheid zaad binnen gekomen, zodat dit nummer in P. 51 B en P. 51 C ontbreekt. Wel konden van al deze nummers nog rijtjes (proeven in enkelvoud) aangelegd worden, zodat toch een oriënterende beoordeling door de Commissie kon plaats hebben.

De uniformiteit

De uniformiteit van de rassen laat bij spitskool nog weleens wat te wensen over. Als geheel was de uniformiteit van de dertien nummers, die in de prac-

tijkproeven opgenomen waren, behoorlijk te noemen. Zo was die van nummer 3 zelfs zeer goed, van de nummers 2, 5, 7, 10 en 13 goed, van de nummers 1, 6, 8 en 12 redelijk en van de nummers 4, 9 en 11 matig.

De spreiding van de planten

Onder de spreiding wordt verstaan de totale breedte van de plant. Deze is gemeten in 1950 in drievoud te Elst. Hierbij dient aangetekend te worden, dat de stand van het gewas daar in 1951 vrij tam was.

Tabel II geeft de spreiding weer in volgorde van de nummers waaronder de diverse selecties in de praktijkproeven deelgenomen hebben.

Bij tabel III is een rangschikking gemaakt naar de toenemende spreiding. In figuur 1 is de spreiding in een balkengrafiek weergegeven.

Nummers

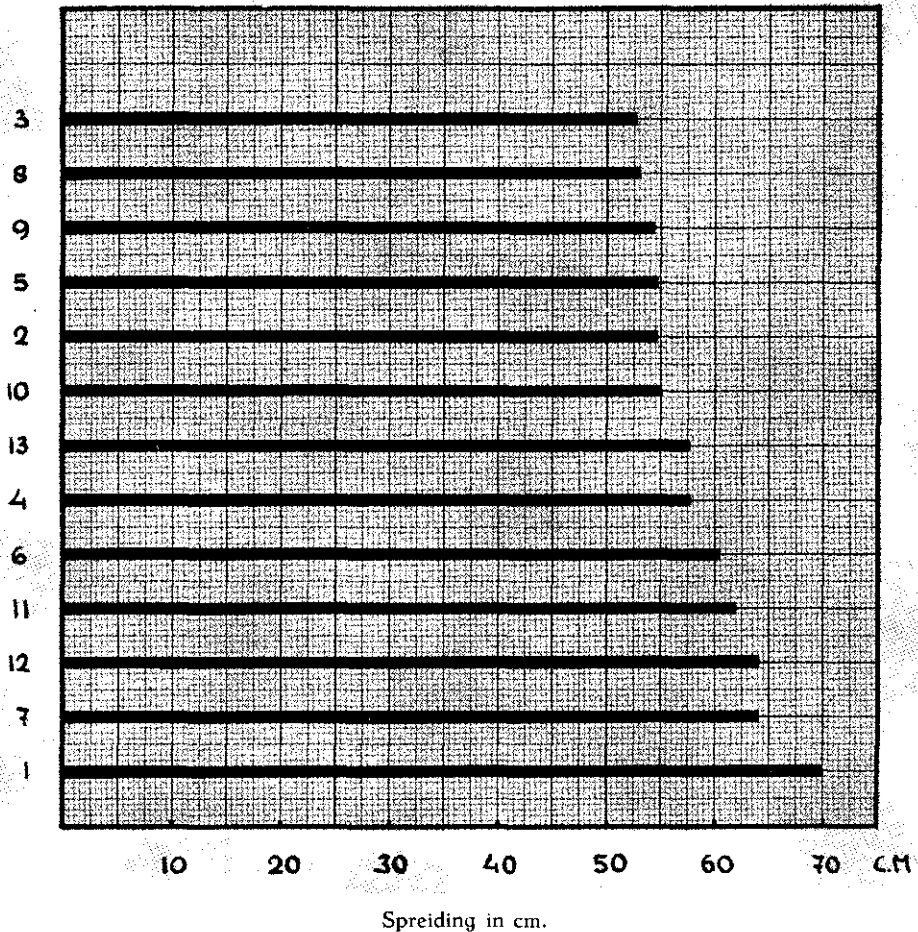

Fig. 1.

Spreiding van de planten van de verschillende nummers. Aanbevolen werden de nummers 3, 8, 9, 5, 2, 13, 4 en 6; niet aanbevolen werden de nummers: 10, 11, 12, 7 en 1.

Hierbij kan opgemerkt worden, dat de practijk vaak op 55 x 50 cm of zelfs wel 50 x 50 cm plant of combinatieteelten toepast, zodat reeds om deze redenen de nummers 11, 12, 7 en 1, afgezien nog van hun andere eigenschappen, met hun grote spreiding geen genade konden vinden bij de tuinders.

Tabel II.

Spreiding v. d. planten.

Nummers	Spreiding in cm.
1	70.0
2	54.7
3	52.7
4	57.7
5	54.7
6	60.3
7	64.0
8	53.0
9	54.3
10	55.0
11	62.0
12	64.0
13	57.7

Tabel III.

Spreiding v. d. planten.

Nummers	Spreiding in cm.
3	52.7
8	53.0
9	54.3
5	54.7
2	54.7
10	55.0
13	57.7
4	57.7
6	60.3
11	62.0
12	64.0
7	64.0
1	70.0

De vroegheid

Uit de oogstgegevens is het tijdstip bepaald, waarop gemiddeld 25 % van het aantal planten van een bepaald nummer oogstrijp was. Tabellen IV en V geven een overzicht van deze data, in een rangschikking van vroeg naar laat.

Tabel IV.

Vroegheid in 1950

Nummers	Aantal dagen na 30 April, waarop 25 ^o % oogstrijp was
3	28,3
2	32,0
9	33,7
5	35,0
6	35,3
13	36,0
4	36,0
8	36,3
12	40,0
10	40,7
7	44,7
11	46,0
1	47,7

Tabel V.

Vroegheid in 1950 en 1951.

Nummers	Aantal dagen na 30 April, waarop 25 ^o % oogstrijp was
3	34,3
2	37,9
9	39,0
5	40,4
4	40,6
6	41,2
13	41,3
8	41,5
10	45,0

De aanbevolen nummers zijn 3, 2, 9, 5, 6, 13, 4 en 8.

De niet aanbevolen zijn 12, 10, 7, 11 en 1.

In 1950 waren alle 13 nummers in alle drie proeven opgenomen. In 1951 zijn de nummers 1, 7, 11 en 12, die in 1950 al duidelijk ongeschikt waren voor de Nederlandse teelt, niet meer in de proeven opgenomen.

De opbrengst

Bij het oogsten is zowel het netto- als het brutogewicht bepaald. Dit laatste gewicht is verkregen door de kool met het blad onder het benedenste blad af te snijden en het geheel te wegen. Daarna werd het buitenblad verwijderd en de „naakte” kool gewogen. Door de bepaling van het brutogewicht naast het nettogewicht is uit het verschil het percentage los blad van het brutogewicht te bepalen.

Tabel VI geeft een overzicht van de indexcijfers *) van het brutogewicht en het nettogewicht per stuk, en het percentage los blad van het brutogewicht, zoals die in 1950 bij de drie proeven bepaald werden. Tabel VII geeft eenzelfde overzicht van 9 nummers over 1950 + 1951.

Tabel VI.
Gemiddelde opbrengst per nummer van drie proeven in 1950.

Nummer	Brutogewicht in indexcijfers	Nettogewicht in indexcijfers	Percentage buitenblad van het brutogewicht
1	146,6	118,0	49,3
2	93,3	95,0	35,3
3	82,7	90,0	31,0
4	108,0	107,3	37,0
5	101,3	101,1	36,7
6	110,7	102,3	41,7
7	117,6	99,0	46,7
8	84,7	90,3	32,0
9	109,7	107,3	38,0
10	103,7	97,7	40,0
11	126,6	110,3	45,3
12	125,2	117,7	40,3
13	108,0	109,3	36,0

Het gemiddeld gewicht per stuk van alle nummers is op 100 gesteld.

Tabel VII.
Gemiddelde opbrengsten over 1950 en 1951.

Nummer	Brutogewicht in indexcijfers	Nettogewicht in indexcijfers	Percentage buitenblad van het brutogewicht
2	93,7	96,7	35,3
3	78,8	88,8	29,2
4	108,8	105,5	39,0
5	101,5	102,8	36,5
6	113,8	103,3	43,7
8	82,3	90,7	30,7
9	108,2	107,0	38,0
10	106,5	95,8	43,3
13	108,0	110,3	36,0

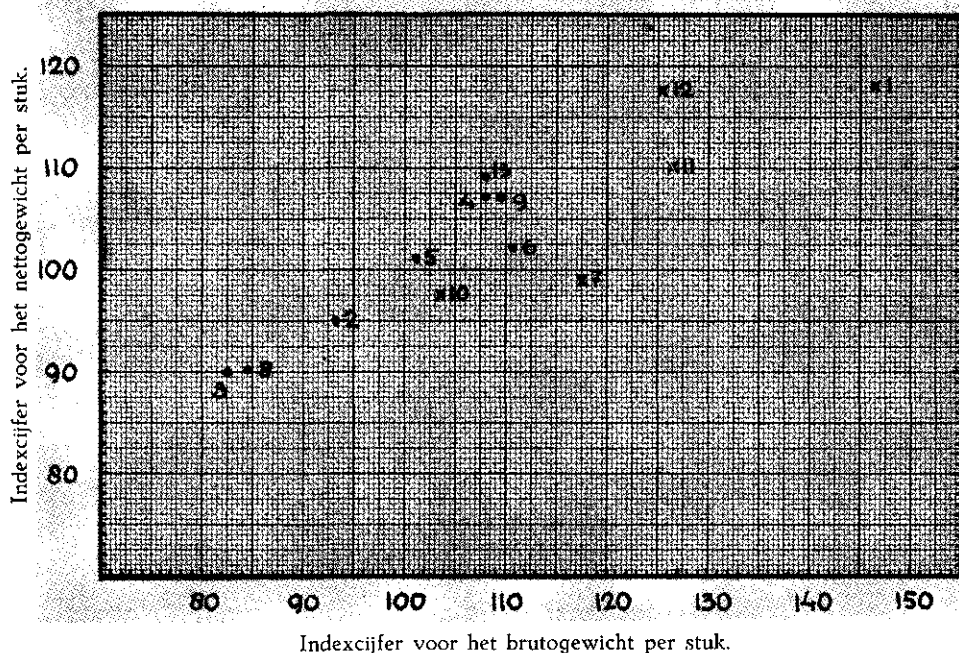
Het gemiddeld gewicht per stuk van alle nummers is op 100 gesteld.

*) Onder indexcijfer verstaan we het cijfer, dat de opbrengst of een andere eigenschap aangeeft ten opzichte van het gemiddelde van alle nummers. Het gemiddelde van alle nummers is hierbij op 100 gesteld. Is het indexcijfer bijv. voor de opbrengst van een bepaald nummer 110, dan wil dat dus zeggen, dat de opbrengst van het betreffende nummer 10 % hoger ligt dan het gemiddelde van alle veldjes.

Uit deze indexcijfers, die gebruikt zijn om de opbrengsten van alle proeven te kunnen middelen, blijkt uiteraard niet de absolute opbrengst. Teneinde een indruk te geven van hetgeen de nummers, die het tweede jaar nog meegedaan hebben, onder gunstige omstandigheden op dalgrond kunnen presteren, zijn in tabel VIII de gemiddelde opbrengsten van proef 51 A te Sappemeer weergegeven in grammen.

Tabel VIII.
Opbrengsten te Sappemeer in proef 51 A.

Nummer	Brutogewicht per stuk in grammen	Nettogewicht per stuk in grammen	Hoeveelheid los blad per stuk in grammen
2	1620	1180	440
3	1210	910	300
4	2110	1270	840
5	1770	1240	530
6	2160	1260	900
8	1330	1060	270
9	1830	1260	570
10	1840	1000	840
13	1890	1330	560

Fig. 2.

Het verband tussen het netto- en brutogewicht bij alle 13 nummers bij de 3 proeven in 1950. De aanbevolen nummers zijn aangegeven met een stip. De niet aanbevolen nummers met een kruisje.

In figuur 2 zijn de indexcijfers van het nettogewicht uitgezet tegen die van het brutogewicht, zoals dat gevonden is uit de gemiddelden van de drie proe-

ven in 1950 (tabel VI). Hierbij valt op, dat de nummers 1, 7, 11 en 12 min of meer afgescheiden liggen van de rest in de richting van een grote bruto-opbrengst.

De nummers 3, 8, 2, 5, 4, 9, 13 en 12 liggen op of om een rechte lijn, d.w.z. dat bij deze nummers de toeneming van het brutogewicht gepaard gaat met een evenredige toeneming van het nettogewicht.

Bepaald afwijkend van de genoemde lijn liggen de nummers 10, 6, 7, 11 en 1. Bij deze nummers is het nettogewicht lager, dan het hoge brutogewicht doet vermoeden, m.a.w. deze nummers zijn te bladrijk. De nummers 10, 7 en 11 zijn van het Jersey Wakefieldtype, no 1 is een Charleston Wakefield en no 6 een bladrijke Express.

In figuur 3 zijn de indexcijfers van het nettogewicht uitgezet tegen die van het brutogewicht, zoals dat gevonden is over de twee jaren 1950 en 1951 (tabel VII). Ook hier blijken de nummers 3, 8, 2, 5, 9, 4 en 13 op of om een rechte lijn te liggen, terwijl de nummers 10 en 6 hier duidelijk onder liggen, hetgeen op een onevenredige hoeveelheid blad wijst.

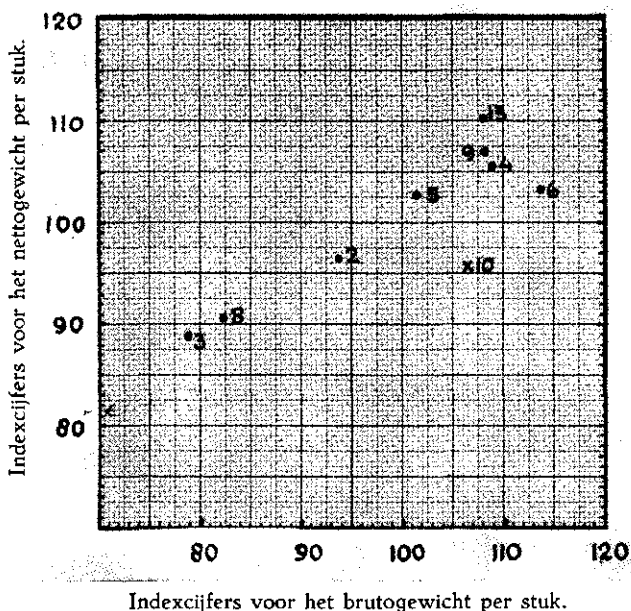

Fig. 3.

Het verband tussen het netto- en brutogewicht bij de 9 nummers, die in 1950 en 1951 beproefd zijn. De aanbevolen nummers zijn aangegeven met een stip. Het niet aanbevolen nummer met een kruisje.

Bruto-gewicht en vroegheid.

In fig. 4 is het brutogewicht afgezet tegen de vroegheid. De gegevens zijn van de drie proeven in 1950. Opvallend is, dat door deze stippen-grafiek twee vrijwel evenwijdige lijnen getrokken kunnen worden. Op de linkse lijn liggen alle nummers, die beschouwd worden als te behoren tot de Eersteling- en Expressgroep. Op de rechtse lijn liggen de nummers 8, 10, 7, 11 en 1. Nu zijn de nummers 10, 7 en 11 zuivere Jersey Wakefields. Nummer 1 is Charleston Wa-

kefield. Nummer 8 is te beschouwen als een zeer bladarme selectie uit Jersey Wakefield. De stippen-grafiek is derhalve uitermate geschikt om de scheiding tussen de rassengroepen te demonstreren. Verder is er in deze grafiek een vrij duidelijke scheiding tussen de vroege en late nummers te zien. Wat de vroegheid betreft, liggen de niet aanbevolen nummers 10, 12, 7, 11 en 1 afgescheiden van de andere, aanbevenswaardige nummers. Verder valt op, dat de nummers 6 en vooral nummer 9 in verhouding tot hun grote bladmassa vrij gunstig liggen wat vroegheid betreft.

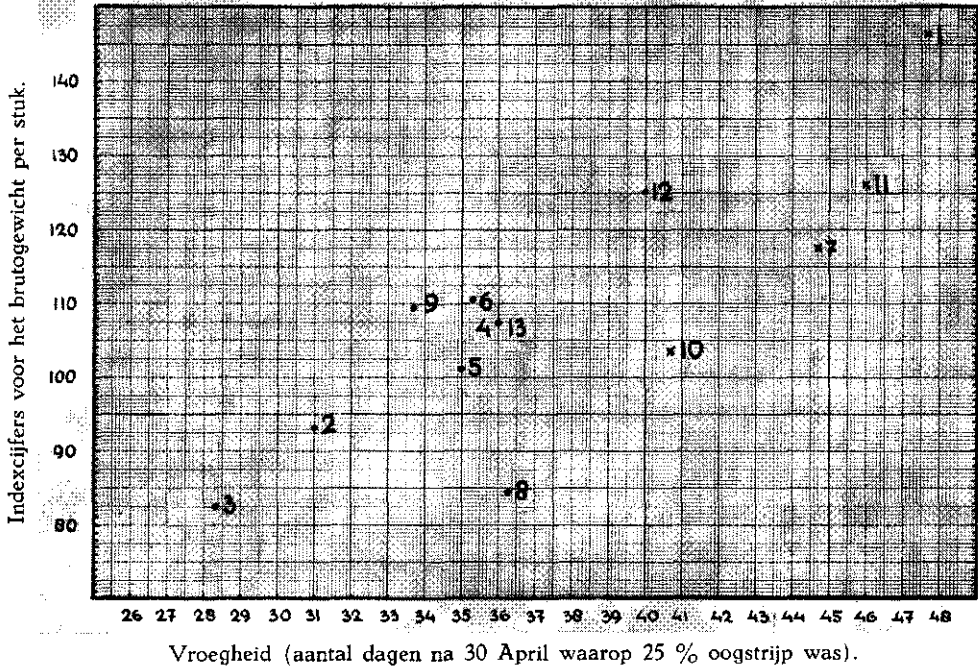
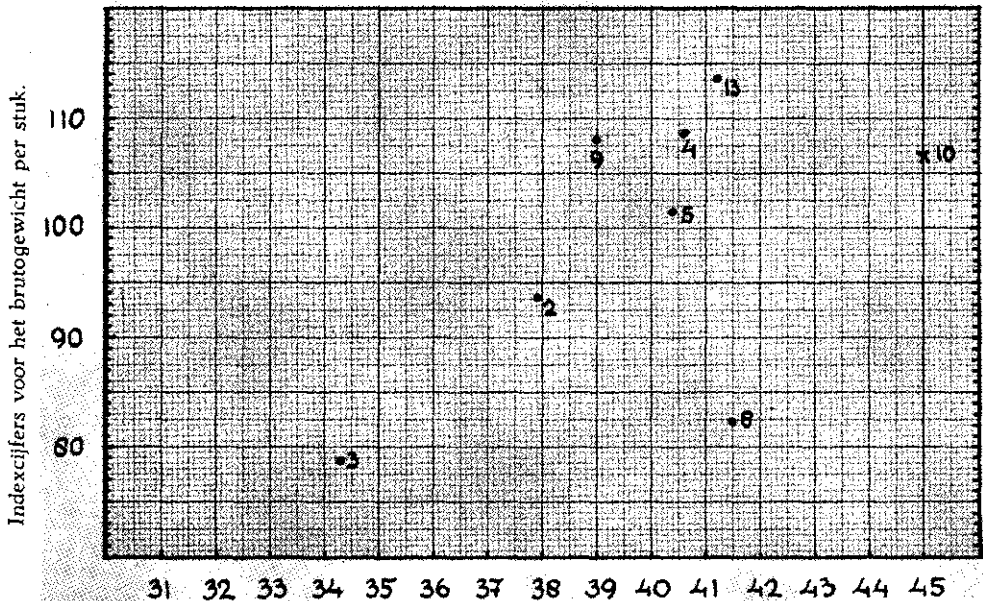

Fig. 4.
 Brutogewicht van alle 13 nummers uitgezet tegen de vroegheid (gegevens van 3 proeven in 1950).

Fig. 5 geeft het verband weer tussen het brutogewicht en de vroegheid, zoals die over de twee jaren 1950 en 1951 bepaald is. Ook hier komt hetzelfde naar voren als in fig. 4, nl. dat de nummers 8 en 10 te laat zijn in verhouding tot hun bruto-opbrengst, als we ze vergelijken met de Eersteling-Expressgroep.

Vroegheid (aantal dagen na 30 April waarop 25 % oogstrijp was).

Fig. 5.

Brutogewicht van de 9 nummers, uitgezet tegen de vroegheid (gegevens uit de proeven van 1950 en 1951).

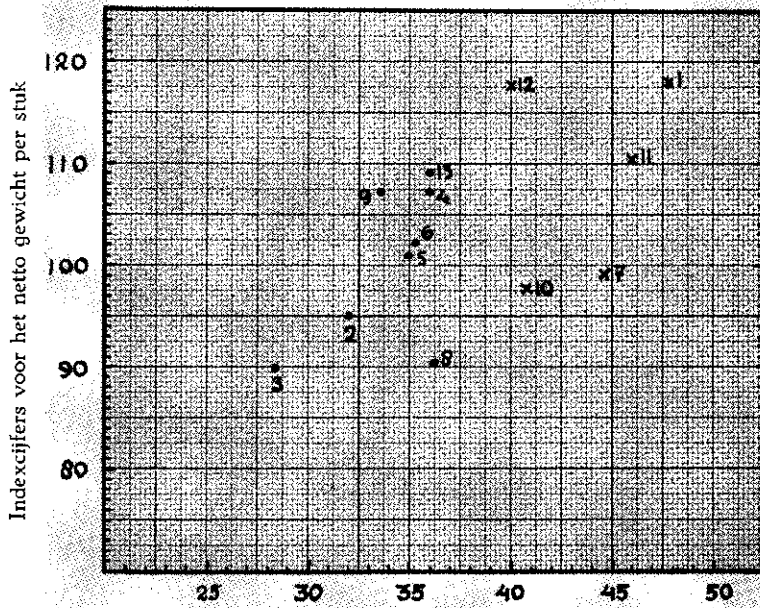
Netto-gewicht en vroegheid.

In fig. 6 is het nettogewicht van de kool afgezet tegen de vroegheid. Deze gegevens zijn gehaald uit de resultaten van de drie proeven in 1950. Evenals bij de grafiek van brutogewicht en vroegheid blijkt het hier mogelijk om twee vrijwel evenwijdige lijnen te trekken, waarvan er een loopt door de nummers 3, 2, 5, 6, 9, 4, 13 en 12 (de Eersteling- en de Expressgroep) en een door de nummers 8, 10, 7, 11 en 1 (de Jersey- en Charleston Wakefieldgroep). Deze laatste nummers zijn laat in verhouding tot het gewicht van hun kool.

Verder is in fig. 6 een indeling te maken naar de nummers die op 5 Juni of eerder reeds voor 25 % oogstrijp waren en de nummers die 9 Juni of later pas voor 25 % oogstrijp werden.

Deze laatste nummers 12, 10, 7, 11 en 1 werden door de Commissie te laat bevonden om voor een aanbeveling in aanmerking te komen.

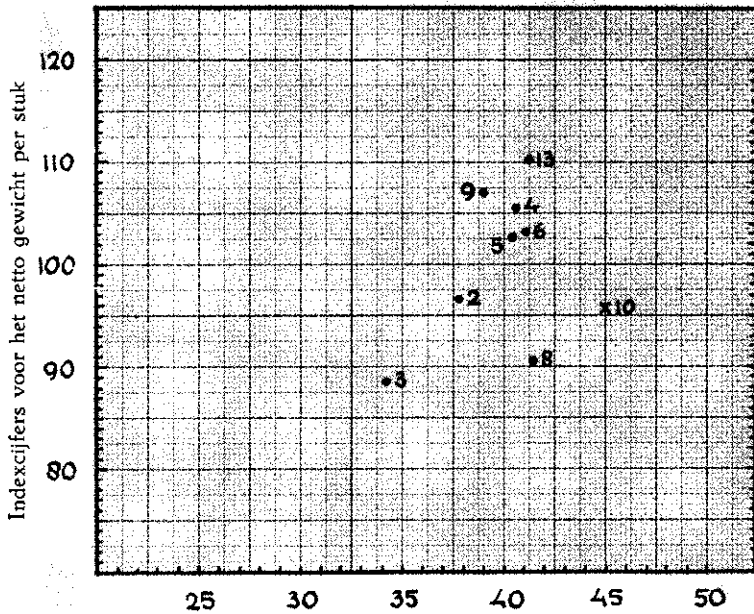
Fig. 7 geeft hetzelfde weer als fig. 6, alleen zijn hierin van 9 nummers de gegevens over de jaren 1950 en 1951 verwerkt. Ook hier zijn weer twee vrijwel evenwijdige lijnen te trekken. Op de rechtse liggen de nummers 8 en 10, die naar verhouding tot de grootte van hun kool laat zijn, als we ze vergelijken met de Eersteling- en de Expressgroep. Van de twee laatstgenoemde nummers is vooral nummer 10 ook in absolute zin laat.

Vroegheid (aantal dagen na 30 April waarop 25 % oogstrijp was).

Fig. 6.

Verband tussen netto-gewicht en vroegheid bij de 13 nummers, welke in 1950 beproefd zijn.

Vroegheid (aantal dagen na 30 April waarop 25 % oogstrijp was).

Fig. 7.

Verband tussen netto-gewicht en vroegheid bij de 9 nummers, welke in 1950 en 1951 beproefd zijn.

De neiging tot barsten

Een vroegrijpend ras barst in het algemeen eerder dan een laatrijpend. Ook bij de praktijkproeven bleek dit het geval te zijn, met uitzondering van nummer 8, dat te snel barstte in verhouding tot de vroegheid. De neiging tot barsten kan uiteraard niet bepaald worden bij de opbrengstproeven, omdat hier geoogst werd, zodra de kolen oogstrijp werden. Daarom is een aparte proef (rijtjes) in enkelvoud aangelegd te Elst en te Bergschenhoek. De hieruit verkregen gegevens kunnen in zes groepen samengevat worden, waarbij groep A duidt op een vrij grote neiging tot barsten, terwijl groep F een zeer geringe neiging tot barsten vertoonde.

Tabel IX.
Groepenindeling naar neiging tot barsten.

Groep	Nummers
A	3
B	2
C	8 en 9
D	4, 5, 6 en 13
E	7, 10, 11 en 12
F	1

Legenda: Groep A barst vrij snel na het oogstrijp worden.
Groep F heeft een zeer geringe neiging tot barsten.

De gevoeligheid voor „randen”

Bij spitskool kennen we een analoog geval als bij sla, nl. het randen. Dit is het bruin worden van de randen van het blad, dat de kool omsluit. Deze bruine randen gaan, afhankelijk van het weer, soms tot rotting over.

Vrij gevoelig voor dit „randen” bleken de nummers 3, 8 en 9. Wat minder gevoelig waren de nummers 2, 4, 5 en 13 en vrij ongevoelig voor „randen” waren de nummers 1, 6, 7, 10, 11 en 12.

Samenvatting van de waarderingen van de Commissie

In totaal is ieder nummer 12-maal door de Commissie beoordeeld op uniformiteit, vroegheid en gebruikswaarde. Hierbij dient nummer 7 uitgezonderd te worden, daar dit in 1951 te Bergschenhoek ontbrak ten gevolge van een slechte kiemkracht. Dit nummer is derhalve in totaal 11 maal beoordeeld. In tabel X is hiervan een samenvatting gegeven.

De uitslag

Met bovenstaande gegevens heeft de Commissie op 23 Augustus 1951 te Amsterdam een beslissing genomen welke nummers voor een aanbeveling voor de teelt in Nederland in aanmerking kwamen en welke niet. Tevens heeft ze toen de nomenclatuur van de spitskoolrassen kritisch besproken. Hierbij stond vooral de verwarring, die ontstaan is rond de rassen Eersteling en Express op de voorgrond. Oorspronkelijk was de Eersteling vroeger en slanker dan de Express. Thans worden Eersteling-selecties geleverd, die later zijn dan de vroege selecties uit Express. De slanke vorm van Eersteling is eveneens bij een aantal selecties verloren gegaan, zodat het onderscheid met Express ook op dit gebied verloren gegaan is.

Gezien deze verwarring meende de Commissie niet tot een indeling van de aanbevolen nummers in Eersteling en Express te kunnen overgaan. Zij heeft

Tabel X.
Waarderingscijfers van de Commissie.

Nummer	Uniformiteit	Vroegheid	Gebruikswaarde voor de vroege teelt	Gebruikswaarde voor de late teelt	Aantal beoordelingen	Aantal malen niet aanbevelenswaardig geacht
1	2,7	1,0	1,0	1,0	12	12
2	3,9	4,3	4,1	1,7	12	—
3	4,2	4,9	3,7	1,0	12	—
4	2,6	2,8	2,6	2,1	12	5
5	3,2	3,0	3,3	3,1	12	—
6	2,9	2,2	2,3	2,4	12	4
7	3,7	1,7	1,0	1,3	11	11
8	2,8	3,1	3,0	1,9	12	1
9	2,5	3,4	3,0	2,6	12	—
10	3,8	1,6	1,0	1,2	12	10
11	2,5	1,1	1,0	1,0	12	12
12	2,8	1,8	2,5x)	1,6	12	10
13	3,3	2,8	2,9	2,8	12	3

Legenda: Uniformiteit: 1 = zeer weinig uniform
5 = zeer uniform
Vroegheid: 1 = zeer laat
5 = zeer vroeg
Gebruikswaarde: 1 = zeer gering
5 = zeer goed

de algemene naam *Vroege Spitskool* boven de bestaande namen geprefereerd. De aanduiding *Vroege Spitskool* wil niet zeggen, dat alle aanbevolen nummers onder deze algemene naam nu ook werkelijk zeer vroeg zijn voor Nederlandse begrippen. De naam is echter bedoeld als groepsaanduiding van de in Nederland gebruikte rassen en selecties en deze groep is ten opzichte van het wereldsortiment vroeg te noemen.

Na uitvoerige discussie werd besloten voor een aanbeveling de volgende 8 nummers in aanmerking te laten komen: 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 en 13. De nummers 1, 7, 10, 11 en 12 kwamen niet voor een aanbeveling in aanmerking.

Tabel XI.
De aanbevolen nummers, alfabetisch gerangschikt naar de herkomst.

Nummer	Ingezonden onder de naam	Herkomst
2	Selectie v. d. Gemeente proeftuin te Sappemeer	Gemeente proeftuin te Sappemeer
13	Vroege Groninger	Jac. Jong te Noord-Scharwoude
8	Vroegste van Allen	P. Rood & Zn. te Bovenkarspel
3	Eersteling	Abr. Sluis te Enkhuizen
4	Little Wonder	Sluis & Groot te Enkhuizen
9	Express	Sluis & Groot te Enkhuizen
5	Witte Spitse	Rijk Zwaan te Rotterdam
6	Eersteling	Zwaan & de Wiljes te Scheemda

*) In tabel X komt op het eerste gezicht een onverklaarbare merkwaardigheid voor en wel de gebruikswaarde van no 12 nl. 2,5 en het aantal afkeuringen van dit nummer, nl. 10 van de 12 maal. Dit komt, omdat dit nummer, dat laat is, slechts twee maal beoordeeld is voor gebruikswaarde in een vroege teelt. Deze twee beoordelingen hadden plaats in 1950 bij een zeer tam gewas te Elst. Bij de andere beoordelingen is de gebruikswaarde van de vroege teelt niet bepaald. Het cijfer 2,5 is derhalve slechts een gemiddelde van twee beoordelingen en dan nog onder voor dit nummer abnormaal gunstige omstandigheden.

Beschrijving van de aanbevolen nummers

- Nummer 2. *Selectie van de Gemeenteproeftuin te Sappemeer - Gem. Proeftuin te Sappemeer.*
Uniformiteit goed. Korte stronk. Vrij weinig buitenblad. Vrij kleine kool, met brede basis en matig spitse top en lichtgroene tot geelgroene kleur. Vroeg oogstrijp. Barst vrij snel. Enigszins gevoelig voor randen.
In dit nummer kwamen een aantal op boerenkool gelijkende bastaarden voor, die reeds op het zaai-bed te herkennen zijn.
- Nummer 13. *Vroege Groninger - Jac. Jong te Noord-Scharwoude.*
Uniformiteit goed. Vrij korte stronk. Matige hoeveelheid buitenblad. Vrij grote tot grote kool met vrij brede basis en matig spitse top. Kleur normaal groen tot enigszins grijsgroen. Middelvroeg oogstrijp. Barst niet gauw. Enigszins gevoelig voor randen.
- Nummer 8. *Vroegste van Allen - P. Rood & Zn te Bovenkarspel.*
Uniformiteit redelijk. Korte stronk. Zeer weinig buitenblad. Kleine, slanke kool met normaal spitse top. Een aantal kolen waren vrijwel bolrond. Kleur lichtgrijsgroen.
Middelvroeg oogstrijp. Barst matig snel. Vrij gevoelig voor randen.
- Nummer 3. *Eersteling - Abr. Sluis te Enkhuizen.*
Uniformiteit zeer goed. Zeer korte stronk. Zeer weinig buitenblad. Kleine kool met brede basis en matig spitse top. Kleur lichtgroen tot geelgroen.
Zeer vroeg oogstrijp. Barst snel. Vrij gevoelig voor randen.
- Nummer 4. *Little Wonder - Sluis en Groot te Enkhuizen.*
Uniformiteit matig. Vrij korte stronk. Vrij veel buitenblad. Vrij grote kool met brede basis en matig spitse top. Kleur lichtgroen. Middelvroeg oogstrijp. Barst niet gauw. Enigszins gevoelig voor randen.
- Nummer 9. *Express - Sluis en Groot te Enkhuizen.*
Uniformiteit matig. Korte stronk. Vrij veel buitenblad. Vrij grote kool met brede basis en matig spitse top. Kleur geelgroen. Vrij vroeg oogstrijp. Barst matig snel. Vrij gevoelig voor randen.
- Nummer 5. *Witte Spitse - Rijk Zwaan te Rotterdam.*
Uniformiteit goed. Vrij korte stronk. Matige hoeveelheid buitenblad. Vrij grote, enigszins lange kool met matig brede basis en vrij spitse top. Kleur lichtgrijsgroen.
Vrij vroeg tot middelvroeg oogstrijp. Barst niet gauw. Enigszins gevoelig voor randen.
- Nummer 6. *Eersteling - Zwaan en de Wiljes te Scheemda.*
Uniformiteit redelijk. Vrij korte stronk. Veel buitenblad. Vrij grote kool met brede basis en matig spitse top. Kleur lichtgroen.
Middelvroeg oogstrijp. Barst niet gauw. Vrij ongevoelig voor randen.

Korte beschrijving van de niet aanbevelenswaardige nummers.

- Nummer 1. Ingezonden onder de naam Express. Bleek echter een late selectie uit Charleston Wakefield te zijn.
Uniformiteit redelijk. Te bladrijk en te laat voor Nederlands gebruik.
- Nummer 7. Jersey Wakefield.
Uniformiteit goed. Te bladrijk en te laat voor Nederlands gebruik. Jersey Wakefield heeft bovendien in verhouding tot andere rassen, die even laat zijn, een betrekkelijk kleine kool.
- Nummer 10. Ingezonden als Vroege. Bleek een zeer goede Jersey Wakefield te zijn.
Uniformiteit zeer goed. Te laat voor Nederlands gebruik. Zie verder de laatste opmerking bij nummer 7.
- Nummer 11. Ingezonden als Fijne Vroege Spitse. Bleek een selectie in Jersey Wakefield te zijn.
Uniformiteit matig. Te laat en te bladrijk voor Nederlands gebruik. Leverde voor Jersey Wakefield een vrij zware kool.
- Nummer 12. Ingezonden als Sint Jans Spits. Geclassificeerd als een wilde en late Express.
Uniformiteit redelijk. Leverde wel een vrij zware kool, maar voor Nederlands gebruik te laat en te bladrijk.

Samenvatting

Dertien monsters spitskool zijn in praktijkproeven in de seizoenen 1949—1950 en 1950—1951 op drie plaatsen in het land beproefd om hun geschiktheid voor de teelt in Nederland vast te stellen.

De beoordelingscommissie hechtte grote waarde aan de vroegheid en aan een bescheiden omvang van de plant. Daarnaast werden ook uniformiteit, gewicht en gevoeligheid voor barsten en randen in aanmerking genomen bij het bepalen van de gebruikswaarde.

Van de dertien nummers bleken er acht voor een aanbeveling in aanmerking te komen.

Onder de vijf nummers, die niet voor een aanbeveling in aanmerking kwamen, bevonden zich drie Jersey Wakefield-selecties. Deze voldeden alle drie aan redelijke eisen van uniformiteit, maar Jersey Wakefield is voor Nederlands gebruik te laat, terwijl de kool betrekkelijk klein blijft.

Charleston Wakefield is eveneens te laat en bovendien te bladrijk. Het vijfde, niet aanbevelenswaardige nummer was een Express-type dat te laat en te bladrijk was.

De commissie heeft gemeend de namen Eersteling en Express niet te kunnen handhaven omdat deze namen teveel door elkaar gebruikt worden. In de plaats daarvoor heeft zij de algemene naam Vroege Spitskool ingevoerd voor de aanbevelenswaardige nummers. Deze benaming houdt rekening met het gehele sortiment spitskool, waarvan voor Nederland slechts de vroege groep, d.w.z. de groep die nog vóór Jersey Wakefield rijp wordt, bruikbaar is. De naam Vroege Spitskool wil echter niet zeggen, dat alle aanbevolen nummers even vroeg zijn, integendeel ze lopen uiteen van zeer vroeg tot middelvroeg.

Voor een beschrijving van de aanbevolen nummers zie men pag. 14.

MEDEDELINGEN 1) 2)

VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

4. Algemene Veredelingsdagen 1946. Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1947	f 0.50
8. Banga, O. Rassenkeuze en rassenveredeling bij groentegewassen in Oostenrijk. November 1947	Uitverk.
6. Banga, O. Krotenstudies. Nov./Dec. 1947	f 0.25
I. Invloed van de zaaitijd op de productiviteit van de kroten.	
II. Invloed van de zaaitijd op de loofontwikkeling van kroten.	
7. Banga, O. De veredeling van de aardbei in de V. S. van Amerika. December 1947	f 0.60
8. Algemene Veredelingsdagen 1947. Verslag van voordrachten en discussies. Juli 1948	f 1.15
9. Banga, O. De veredeling van tuinbouwgewassen in de V. S. van Amerika. Juli 1948	Uitverk.
10. Banga, O. Krotenstudies. November 1948	f 0.25
III. Vernalisatie en devernalisatie van bieten.	
IV. Verschillen in schiet-neiging bij verschillende rassen en selecties van platte of ronde kroten.	
11. Algemene Veredelingsdagen 1948. Verslag van voordrachten en discussies. December 1948	f 1.06
12. Banga, O. Het kweken van nieuwe vruchtboomonderstammen in Engeland. Maart 1949	f 0.20
13. Banga, O. en Hester G. Kronenberg. Teelt en veredeling van aardbeien in België. Juni 1949	f 0.20
14. Banga, O. Krotenstudies. Juli 1949	f 0.50
V. De inwendige vleeskleur van kroten. Haar beoordeling bij rassenvergelijking en selectiewerk.	
15. Andeweg, J. M. Veredelingsdoeleinden en -resultaten bij de tomaat. September 1949	f 0.20
16. Hubbeling, N. Veredelingsdoeleinden bij slabonen. September 1949	f 0.20
17. Algemene Veredelingsdagen 1949. Verslag van voordrachten en discussies. Mei 1950	f 1.40
18. Zeventien korte artikelen voor boomkwekers. Juni 1950	Uitverk.
19. Banga, O. Krotenstudies. September 1950	f 1.50
VI. De invloed van het loof op de groeisnelheid van de knol.	
VII. Classificatie van platte en ronde kroten naar knolindex, niveau van loofprestatie en groeisnelheid.	
20. Andeweg, J. M. en M. Keuls. Praktijkproeven tomaten 1948—1949. October 1950.	f 0.75
21. Banga, O. Krotenstudies. November 1950. VIII. Veredelingsmethodiek bij de rode biet	f 0.25
22. Kronenberg, H. G. Teelt en veredeling van fruitgewassen in Zwitserland. December 1950	f 0.25
23. Banga, O. en J. Sneeep. Veredeling van tuinbouwgewassen in Denemarken. December 1950	f 0.25
24. Floor, J. Het enten van noten. Januari 1951	f 0.35
25. Floor, J. De vermeerdering van onderstammen voor fruitgewassen. Augustus 1951	f 0.75
26. Banga, O. Bescherming van kwekerseigendom. September 1951	f 0.40
27. Sneeep, J. Selectie op het juiste tijdstip. September 1951	f 0.35
28. Floor, J. Onderstammenonderzoek. September 1951	f 0.40
29. Gerritsen, C. J. Walnotenteelt. September 1951	f 0.35
30. Kronenberg, H. G. (I.V.T.) en H. J. de Fluiter (I.P.O.). Resistentie van frambozen tegen de grote frambozenluis <i>Amphorophora rubi</i> Kalt. October 1951	f 0.40
31. Sneeep, J. De betekenis van de andromonoecische planten voor de veredeling van <i>Asparagus officinalis</i> L. November 1951	f 0.35
32. Algemene Veredelingsdagen 1951. Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1952	f 2.50
33. Banga, O. Protection of the breeder's work. April 1952	f 0.45
34. Sonnville, P. de. De mirabelleteelt. April 1952	f 0.40
35. Kronenberg, Hester G. Nieuwe aardbeirassen in West-Europa. Juni 1952	f 0.35
36. Hofstra, R. en M. Keuls. Onderzoek naar de opbrengst van nicotine van <i>Nicotiana rustica</i> L. over de jaren 1949—1950. Juli 1952	f 1.25
37. Banga, O. en M. Keuls. Praktijkproeven wortelen Amsterdamse Bak 1949—1950. Juli 1952	f 1.25
38. Banga, O. en M. Keuls. Praktijkproeven zomerwortelen 1949—1950. Juli 1952	f 0.80
39. Kronenberg, H. G. Veredelingswerk met de aardbei op het I.V.T. October 1952	f 0.50
40. Floor, J. Proeven met vermeerdering door entstekken. October 1952	f 1.25
41. Banga, O. Some factors in the growth rate of red garden beets. November 1952	f 0.45
42. Sneeep, J. Praktijkproeven met Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951. December 1952	f 1.—
43. Een bos enthoutjes. Januari 1953	f 1.35
44. Banga, O. Praktijkproeven met Ronde Rode Radjs 1951—1952. Februari 1953	f 0.65
45. Gerritsen, C. J. De rassenkeuze bij de Walnoot. Maart 1953	f 1.15
46. Kronenberg, H. G. De veredeling van Klein-Fruit in de Ver. Staten van Amerika	f 0.65
47. Banga, O. en M. Keuls. Praktijkproeven met Berlikumer Wortel 1949. April 1953	f 0.65
48. Gerritsen, C. J. Welke kersen moeten we planten. April 1953	f 0.45
49. Banga O., M. Keuls en M. Wattel. Praktijkproeven met Flakkeese Winterwortel 1950—1951. Mei 1953	f 0.90
50. Algemene Veredelingsdagen 1952. Verslag van voordrachten en discussies. Juni 1953	f 1.50
51. Sneeep, J. Praktijkproeven met Spitskool 1949—1950 en 1950—1951. Juli 1953	f 0.65

PERSBERICHTEN UITSLAGEN PRACTIJKPROEVEN

18- 1-'50. Uitslag Praktijkproeven Tomaten 1948—1949.	
10- 3-'50. Uitslag Praktijkproeven Wortel Berlikumer 1949.	
4-10-'50. Uitslag Praktijkproeven Tuinbonen 1949—1950.	
29-11-'50. Uitslag Praktijkproeven Bak- en Zomerwortelen 1949—1950.	
29-11-'50. Uitslag Praktijkproeven Platronde en Ronde Kroten 1949—1950.	
12-12-'50. Uitslag Praktijkproeven Pronkbonen 1950.	
21- 3-'51. Uitslag Praktijkproeven Westlandse Boerenkool 1949—1950 en 1950—1951	Zijn geplaatst in diverse tuinbouwbladen.
3- 9-'51. Uitslag Praktijkproeven Spitskool 1949—1950 en 1950—1951.	
7-12-'51. Uitslag Praktijkproeven Flakkeese Winterwortel 1950—1951.	
23- 1-'52. Uitslag Praktijkproeven Vroege en Herfst Rodekool 1950—1951.	
31- 3-'52. Uitslag Praktijkproeven Spruitkool 1950—1951 en 1951—1952.	
4-11-'52. Uitslag Praktijkproeven Ronde Rode Radjs 1951—1952.	
4-11-'52. Uitslag Praktijkproeven Vroege Rijspeulen 1951—1952.	
25-11-'52. Uitslag Praktijkproeven Lange Kroten 1951—1952.	
13- 1-'53. Uitslag Praktijkproeven Radjs Ronde Schariakenrode Extra Kortloof 1951—1952.	